Islam and Health Journal
نشریه اسلام و سلامت
e-ISSN: 2383-191X p-ISSN:2383-2177
دانشگاه علوم پزشکی بابل

Designing and evaluating the educational package of Islamic coping style confronting Coronavirus disease

Mozhgan Aghamohammadi (PhD student)[1], Mohammad Hossein Fallah (PhD)[1]*, Ali Nazari (PhD)[1], Abolghasem Asimozneb (PhD)[1]

1. Faculty of Humanities, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.

Article Type:
Research Paper

Received:
15 Dec. 2023
Revised:
18 Feb. 2024
Accepted:
24 Feb. 2024
Published Online:
26 March 2024

ABSTRACT

Background and aim: Coping styles are cognitive and behavioral efforts that people avoid in stressful cases which also plays a pivotal role in their physical and mental health. As a type of coping styles we can refer to the Islamic one. The objective of the present paper is to create and evaluate an educational program centered on Islamic coping strategies while dealing with the challenges caused by the 2022-2023 COVID-19 outbreak.

Materials and methods: The study adopts an exploratory survey approach. In the qualitative phase, the theme network analysis method was adopted to reach a conceptual model. In the quantitative phase, a questionnaire was prepared and the knowledgeable experts were asked to modify the model and other theme extracted in the research questions. That was all to evaluate the final model of Islamic coping style. In the qualitative phase, the main data collection tool was a semi-structured interview. Finally, the first stage was identified using the theme analysis method, applying the semi-structured interview technique, and the second stage was presented, according to the qualitative data extracted from the theme analysis. The theme network was also presented using MAXQDA software.

Findings: In this model, NFI for is equal to 0.98, NNFI is equal to 0.99 and IFI is equal to 0.99, where the index values are more than 0.9, the data can fit the model well.

Conclusion: According to the results, the validity of convergence and divergence of the educational package is confirmed; therefore, it can be of interest to healthcare centers.

Keywords: Design and evaluation, Islamic coping style, Coronavirus disease

Cite this article: Aghamohammadi M, Fallah MH, Nazari A, Asimozneb A. Designing and evaluating the educational package of Islamic coping style confronting Coronavirus disease. Islam and Health Journal. 2023; 8(2): 20-34.

© The Author(s).

Publisher: Babol University of Medical Sciences

*Corresponding Author: Mohammad Hossein Fallah
Address: Faculty of Humanities, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.
E-mail: fallahyazd@iauyazd.ac.ir

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

Islam and Health Journal
نشریه اسلام و سلامت
دانشگاه علوم پزشکی بابل
e-ISSN: 2383-191X p-ISSN:2383-2177

طراحی و اعتبارسنجی بسته آموزشی سبک مقابله اسلامی در مواجهه با بیماری کرونا

مژگان آقامحمدی (PhD student)[1]، محمد حسین فلاح (PhD)[1*]، علی نظری (PhD)[1]، ابوالقاسم عاصی مذنب (PhD)[1]

۱. دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، یزد، ایران.

چکیده

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

دریافت: ۱۴۰۲/۹/۲۴

ویرایش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۹

پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۵

انتشار: ۱۴۰۳/۱/۷

سابقه و هدف: سبک‌های مقابله‌ای، تلاش‌های شناختی و رفتاری است که افراد در موارد استرس‌زا برای کنار آمدن با مشکلات خود به کار می‌برند و نقش اساسی در سلامت جسمانی و روانی آنها ایفا می‌کند. یکی از گونه‌های سبک‌های مقابله‌ای، سبک مقابله اسلامی است. هدف از انجام پژوهش حاضر طراحی و اعتبارسنجی بسته آموزشی سبک مقابله اسلامی در مواجه با بیماری کرونا در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود.

مواد و روش‌ها: این پژوهش از نوع پژوهش اکتشافی پیمایشی است. در مرحله‌ی کیفی پژوهش حاضر، برای دستیابی به مدل مفهومی، از روش تحلیل شبکه مضامین استفاده شد. در مرحله کمّی پژوهش، برای اعتبارسنجی الگوی نهایی سبک مقابله اسلامی، پرسشنامه‌ای تهیه و از نظر خبرگان آگاه جهت اصلاح این الگو و سایر مضامین مستخرج در سوالات پژوهش استفاده شد. در مرحله کیفی ابزار اصلی گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. درنهایت مرحله اول با استفاده از روش تحلیل مضمون داده‌های کیفی با روش مصاحبه نیمه ساختاریافته شناسایی شدند و مرحله دوم با توجه به داده‌های کیفی حاصل از تحلیل مضمون، شبکه مضامین با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA ارائه گردید.

یافته‌ها: NFI برای این مدل برابر با ۰/۹۸، NNFI برای آن برابر با ۰/۹۹ و IFI برابر با ۰/۹۹ هست که در اینجا مقادیر شاخص‌ها بیش از ۰/۹ است، داده‌ها به‌خوبی می‌توانند مدل را برازش کنند.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج، روایی همگرایی واگرایی بسته آموزشی مورد تائید است؛ بنابراین می‌تواند مورد توجه مراکز بهداشت و درمان قرار گیرد.

واژگان کلیدی: طراحی و اعتبارسنجی، سبک مقابله اسلامی، بیماری کرونا

استناد: مژگان آقامحمدی، محمد حسین فلاح، علی نظری، ابوالقاسم عاصی مذنب. طراحی و اعتبارسنجی بسته آموزشی سبک مقابله اسلامی در مواجهه با بیماری کرونا. نشریه اسلام و سلامت. ۱۴۰۲؛ ۸(۲): ۳۴-۲۰.

© The Author(s)
Publisher: Babol University of Medical Sciences

* **مسئول مقاله:** محمد حسین فلاح

آدرس: یزد، صفائیه، میدان عالم، بلوار شهدای گمنام، مجتمع دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکده علوم انسانی.

رایانامه: fallahyazd@iauyazd.ac.ir

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

مقدمه

علم روانشناسی در حوزه‌های مختلف ازجمله روانشناسی اجتماعی و سلامت، اهمیت زیادی برای نقش سبک‌های مقابله‌ای قائل است. به‌گونه‌ای که مطالعه سبک‌های مقابله‌ای، وسیع‌ترین موضوع مطالعاتی در روانشناسی معاصر و یکی از اصلی‌ترین عوامل روانی اجتماعی است که واسط بین فشار و بیماری‌های روانی است (۱). یکی از گونه‌های سبک‌های مقابله‌ای، سبک مقابله اسلامی است که آن را اصول و باورهای دینی جهت به دست آوردن دیدگاهی مثبت و روشن از حوادث جهان و ایجاد یک تصویر دلبستگی همیشه حاضر (به خدا، قدیسین و اجداد و ...) گویند (۲). در زمان فشار و رویدادهای ناگوار، معنای زندگی اهمیت زیادی پیدا می‌کند و در مقابله با مشکلات زندگی نقش باورها بیشتر دیده می‌شود (۳). کرونا یک بیماری است که سرعت انتقال زیاد، گسترش جهانی، میزان بالای کشندگی آن، تمامی دانشمندان علم پزشکی را به تفکر و تحقیق واداشته است (۴). این بیماری ازنظر به وجود آوردن مشکلات اجتماعی زیاد، تفکرات سوء حاکم بر جامعه و برچسب اجتماعی، نه‌فقط از جنبه جسمانی، بلکه از بعد سلامت روانی نیز وضعیت بیماران را تحت تأثیر قرار داده است و موجب بروز مشکلات فراوانی در فعالیت‌های مفید و علایق بیماران می‌شود (۵). مواجه فرد با این‌که وی به بیماری کرونا مبتلا است موجب بروز یک شوک روانی در وی می‌شود؛ زیرا این بیماری ازنظر ماهیت نحوه ابتلا به لحاظ اجتماعی بسیار نامطلوب بوده و موجب می‌شود که دوستان و اطرافیان از فرد مبتلا اجتناب کنند و درنتیجه شخص بیمار به لحاظ اجتماعی منزوی گردد (۶). همچنین سبب می‌شود که انطباق فرد با بیماری کرونا به مدت‌زمان زیادی نیاز داشته باشد و به همین دلیل کیفیت زندگی افراد مبتلابه کرونا که زمان زیادی از ابتلای آن‌ها نگذشته است بسیار پایین باشد (۷).

مقابله با تنیدگی و سبک‌های مختلف مقابله با فشارهای روانی، بخش گسترده‌ای از پژوهش روان‌شناسی را به خود اختصاص داده است. به‌طورکلی فرایند کوشش شخص برای حل‌وفصل تنش را مقابله نامیده‌اند (۸). از دیدگاه شناختی اجتماعی، عقاید مذهبی می‌تواند نظم و درک بهتری از جهان بدون نظم و غیرقابل‌پیش‌بینی فراهم کند (۹). افراد جامعه در شرایط بحرانی کرونا، واکنش روان‌شناختی متفاوتی از خود نشان می‌دهند. مبتلایان به این بیماری رفتارهایی از خود نشان می‌دهند که بیانگر اضطراب، دلهره و ناامیدی است. اعتقاداتی مثل (اعتقاد به قضا و قدر الهی، حکیمانه بودن نظام هستی، حیات پس از مرگ، وجود الطاف پنهان در آزمایش‌های سخت الهی، موثربودن توکل در ایجاد آرامش هنگام سختی‌ها، توجه به عفو و گذشت الهی و ستارالعیوب بودن) می‌تواند آستانه تحمل مشکلات مبتلایان به بیماری‌هایی مانند کرونا را افزایش دهد.

پاسخ‌های رفتاری به‌وسیله تغییر دادن محیط به‌وسیله انجام یک عمل درونی مانند استفاده از عقاید مذهبی (تقویت معارف دینی، الگو قرار دادن زندگی ائمه، ایجاد ارتباط دوستی با افرادی که متأثر از آموزش‌های دینی هستند، و خودداری از انجام گناه در زمان وقوع رویدادهای ناگوار و میزان صبر در سختی‌ها) بر ارتباط فرد با محیط کارایی دارد. با توجه به آثار و فوایدی که معرفت دینی و پایبندی به اعتقادات و احکام اسلامی در حوزه‌های متفاوت اعتقادی، رفتاری و عاطفی دارد، ضروری است پکیج آموزشی سبک‌های مقابله اسلامی با توجه به جنبه‌های ذکرشده تهیه گردد. بنابراین، با در نظر گرفتن اینکه سبک مقابله اسلامی یکی از نکته‌های اصلی کمک به بیماران کرونایی و مقابله با آن است، باید به طراحی بسته‌های آموزشی سبک مقابله اسلامی با این بیماری اهمیت داد و به‌طور حتم تمامی پژوهشگران باید تلاش کنند تا نواقص و کاستی‌های موجود در این زمینه را بررسی و اصلاح نمایند. با در نظر گرفتن مطالب فوق، پژوهشگر انگیزه برای اجرای این پژوهش پیداکرده و به دنبال پاسخ به سؤالاتی است مانند: چگونه و با چه شاخص‌های کیفی می‌توان به طراحی سبک مقابله اسلامی در مواجهه با بیماری کرونا پرداخت ؟ سهم هرکدام از این شاخص‌ها چقدر است؟ متغیرهای سازنده این سبک کدام‌اند؟ چگونه می‌توان این سبک را مشخص کرد؟ منابع مناسب برای جمع‌آوری اطلاعات جهت طراحی بسته آموزشی سبک مقابله اسلامی در مواجهه با این بیماری کدام‌اند؟ و با پاسخ به این سؤالات به دنبال آن است تا راهکارهای مناسبی جهت مواجهه با این بیماری ارائه نماید.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نوع پژوهش اکتشافی پیمایشی است. در ابتدا بررسی و مطالعه‌ی وسیعی درباره‌ی مبانی نظری و ادبیات موضوعی تحقیق، سوابق مسئله و موضوع تحقیق و در بررسی مؤلفه‌ها و تدوین چارچوب مفهومی تحقیق علاوه بر مرور تحقیقات قبلی، جهت گردآوری داده‌ها از طریق پروتکل مصاحبه که حاوی سؤالات محقق‌ساخته مبتنی بر ادبیات نظری و با استفاده از نظرات خبرگان طراحی گردید، جمع‌آوری شد. و برای دستیابی به مدل مفهومی پژوهش، از روش تحلیل شبکه مضامین استفاده شد. در مرحله‌ی کیفی پژوهش حاضر، برای دستیابی به مدل مفهومی، از روش تحلیل شبکه مضامین استفاده شد، یکی از فنون تحلیلی مناسب در تحقیقات کیفی، تحلیل مضمون است که به‌طور گسترده‌ای استفاده می‌شود. از تحلیل مضمون می‌توان به‌خوبی برای شناخت الگوهای موجود در داده‌های کیفی استفاده کرد. تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (۱۰). در مرحله کمّی پژوهش، برای اعتبارسنجی الگوی نهایی

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

سبک مقابله اسلامی، پرسشنامه‌ای تهیه و از نظر خبرگان آگاه جهت اصلاح این الگو و سایر مضامین مستخرج در سؤالات پژوهش استفاده می‌شود. درنهایت با استفاده از داده‌های میدانی گردآوری‌شده و با به‌کارگیری ابزارهای کمّی تحلیل آماری، مدل مفهومی به‌دست‌آمده در مراحل نخست، مورد ارزیابی برازش (مدل اندازه‌گیری، ساختاری و کلی) قرارمی‌گیرد؛ لذا در مرحله آزمون مدل، ضمن آزمون صحت معیارهای شناسایی‌شده در مرحله اکتشافی، چگونگی ارتباط آن‌ها از طریق روش‌های تحلیل عاملی و تحلیل مسیر مورد بررسی قرار گرفت. در پژوهش حاضر با توجه به قلمرو زمانی و مکانی انجام پژوهش، در ابتدا به تعیین چارچوب دقیق جامعه آماری پرداخته و سپس روش و نحوه تأمین نمونه آماری دنبال می‌شود. هدف محقق، شناسایی جامعه و تعیین پارامترهای مربوط به آن است. برای این کار یا باید به کلیه افراد جامعه مراجعه کند و صفت یا ویژگی مورد نظر خود را در آن‌ها جویا شود یا باید تعدادی از افراد جامعه را مورد مطالعه قرار دهد و از طریق جمع کوچکتری و با روشی معین، پی به صفات و ویژگی‌های جامعه ببرد. بدیهی است اگر جامعه مورد نظر کوچک و حجم و تعداد افراد آن کم باشد، می‌توان آن را به‌طور کامل مطالعه نماید؛ ولی اگر جامعه بزرگ باشد و امکانات و مقدورات وی اجازه ندهد، ناچار است از بین افراد جامعه تعداد مشخصی را به‌عنوان نمونه برگزینند و با مطالعه این جمع محدود، ویژگی‌ها و صفات جامعه را مطالعه کرده ،شاخص‌ها و اندازه‌های آماری آن را محاسبه کند. با توجه به جامعه آماری در این پژوهش افرادی که به لحاظ علمی و عملی حداقل دارای ۵ سال سابقه خدمت و دارای تجربه و شناخت کافی در بحث بودند و همچنین به انجام مصاحبه تمایل داشتند انتخاب گردیدند. ملاک اندازه نمونه در پژوهش‌های کیفی، کفایت تئوریک است؛ به این صورت که مصاحبه با جامعه آماری مورد نظر تا زمانی که پاسخ‌ها به اشباع نرسیده باشد ادامه پیدا می‌کند، یعنی ملاک کفایت حجم نمونه، رسیده به اشباع نظری است؛ بنابراین به‌طور کل در این مرحله حدود ۲۰ نفر از افراد مورد نظر در پژوهش شرکت کردند و این افراد نمونه پژوهشی این پژوهش را تشکیل دادند. در مرحله کیفی ابزار اصلی گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه ساختاریافته خواهد بود. روایی محتوایی ابزار تحقیق بخش کیفی پژوهش با اعمال‌نظر خبرگان است (با توجه به پروتکل مصاحبه) شامل شیوه شروع مصاحبه، چگونگی ورود به بحث و سیر پژوهش تعیین می‌شود. در کل، درنهایت برای اطمینان از روایی، مضمون‌های استخراج‌شده در اختیار مصاحبه‌شوندگان قرار می‌گیرد. سپس بازبینی توسط اعضاء و نظرات اصلاحی آنان اعمال و محتوای آماده‌شده مورد تائید کامل مصاحبه‌شوندگان قرار می‌گیرد. در این تحقیق از روش اعتبار محتوا برای سنجش اعتبار ابزار جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. اعتبار محتوا شامل قضاوت ذهنی متخصصین در مورد مناسب بودن اندازه‌گیری است. به‌عبارت دیگر فرد متخصص نظر می‌دهد که ابزار جمع‌آوری داده‌ها، همان چیزی که محقق به دنبال اندازه‌گیری آن است را اندازه می‌گیرد؟ در این تحقیق، برای این‌که مشخص شود که سؤالات پروتکل مصاحبه، داده‌های کیفی مورد نیاز را گردآوری می‌کنند، از نظرات اساتید محترم راهنما و مشاور و همچنین کارشناسان و اساتید مشاوره استفاده گردیده است.

یافته‌ها

در مرحله اول، با استفاده از روش تحلیل مضمون، داده‌های کیفی با روش مصاحبه نیمه ساختاریافته شناسایی شدند و مرحله دوم با توجه به داده‌های کیفی حاصل از تحلیل مضمون، شبکه مضامین با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA ارائه گردید. اطلاعات جمعیت‌شناختی حجم نمونه در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی حجم نمونه

ردیف	تحصیلات	رشته	شرح شغل	مکان فعالیت
۱	دکتری	روانشناسی	استادیار	دانشگاه خوارزمی
۲	دکتری	جامعه‌شناسی	مدیر بازنشسته	دانشگاه فرهنگیان
۳	دکتری	فقه و اصول	معاون فرهنگی و عضو هیئت علمی	دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج
۴	دکتری	روابط بین‌الملل	هیئت علمی دانشگاه پیام نور	موسسه صیانت از حقوق زنان، دانشگاه پیام نور، سردبیر فصلنامه حقوق بشر
۵	دکتری	فقه و اصول	هیئت علمی	دانشگاه آزاد اسلامی کرج
۶	دکتری	مدیریت آموزشی	مدیر	آموزش و پرورش ناحیه ۴ اهواز
۷	دکتری	خارج فقه و اصول (حوزوی)	مدرس	تهران
۸	دانشجوی دکتری	مشاوره	دبیر مردم‌نهاد دوستداران	تهران
۹	دکتری	روانشناسی	استادیار	دانشگاه خوارزمی
۱۰	دکتری	کلام اسلامی	معاون دفتر نهاد دانشگاه آزاد اسلامی البرز	دانشگاه آزاد اسلامی البرز
۱۱	کارشناسی ارشد	دینی	دبیر	دبیرستان
۱۲	دکتری	فقه و اصول	معاونت فرهنگی و عضو هیئت علمی	دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج
۱۳	دکتری	علوم قرآن و حدیث	مدیر گروه	دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد
۱۴	دکتری	فقه و اصول	عضو هیئت علمی	دانشگاه آزاد اسلامی
۱۵	دکتری	فقه و اصول	هیئت علمی	دانشگاه آزاد اسلامی

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

با نظر خبرگان و صاحب‌نظران که تعداد آن‌ها ۱۵ نفر از طریق روش اشباع نظری مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد بسته زیر طراحی و تدوین گردید (جدول ۲).

جدول ۲. بسته آموزشی سبک مقابله اسلامی در مواجه با بیماری کرونا

جلسه	عنوان	هدف	محتوا	تکلیف خانگی
اول	معارفه و سپس شناسایی صفات خداوند	شروع جلسات با آیه‌ای از قرآن کریم، معرفی اعضا، بیان قوانین جلسات مثل احترام به یکدیگر، گوش دادن، حضور منظم در جلسات	ابتدا آموزش‌دهنده خود را معرفی می‌کند و سپس قوانین گروه را مشخص می‌سازد و پس از آن، اهداف جلسات و طول هر جلسه و چگونگی برگزاری جلسات را بیان می‌کند و در پایان از افراد می‌خواهد خود را به‌طور کامل معرفی کنند و به قوانین گروه پایبند بمانند. توضیح در خصوص انواع روش‌های کنار آمدن با مشکلات، بیان سختی‌های زندگی و تبیین سه محور اصلی سبک مقابله اسلامی و بیان ارتباط بین افکار، رفتار و عواطف و سپس آشنایی گروه با صفات خداوند	از افراد گروه خواسته می‌شود در منزل یک‌بار دیگر به‌مرور قوانین بپردازند و اگر موافق هستند رضایت کتبی خویش را اعلام نمایند. آیه‌هایی از قرآن کریم که در آن به صفات خداوند اشاره شده است را گزارش دهند.
دوم	آموزش هدفمند بودن و فلسفه نظام هستی	آشنایی با فلسفه نظام هستی و هدفمندی جهان	بیان نظرات خویش در خصوص هدفمندی و فلسفه نظام هستی، و آشنایی مقدماتی با آفرینش جهان. آشنایی با ماهیت و یا جوهر هستی که همان ماده و انرژی است.	ابزارهای کسب معرفت علاوه بر عقل و استدلال و منطق – که در رویکرد مکانیستی معتبر است و شهود، خیال، احساس و مشاهده را نیز شامل می‌شوند. از اعضا خواسته می‌شود نمونه‌هایی از هدفمندی نظام هستی را با ذکر مثال یادداشت کرده و توضیح دهند.
سوم	آموزش معاد و حیات پس از مرگ	شناخت غایت و هدف زندگی برای انسان و افزایش روحیه امیدواری در انسان و تأثیر دعا و نیایش، توکل و توسل به خداوند و معصومین (ع)	آشنایی اعضای گروه بااینکه زندگی‌اش با مرگ پایان نمی‌یابد، آشنایی بااینکه کیفیت انتقال از این زندگی به آن زندگی چگونه است؟ زندگی آن دنیا چندمرحله‌ای است؟ آیا لوازم و وسایل موردنیاز آن دنیا را باید در همان‌جا تهیه نمود یا اینکه زندگی این جهان، مقدمه و زمینه‌ساز خوشی‌ها و ناخوشی‌های آن جهان است و به تعبیری آیا این دنیا مزرعه آخرت است؟	تکلیف در جهت پیدا کردن آیه‌هایی از قرآن کریم در خصوص معاد و حیات پس از مرگ و نیز آیه‌هایی از قرآن که سرگذشت افرادی را نشان می‌دهد که به خداوند توکل کرده و به معصومین توسل جسته‌اند.
چهارم	توجه به توبه‌پذیر بودن خداوند و ستارالعیوب بودن الهی	آشنایی با گناهان صغیره و کبیره در قرآن کریم، آشنایی صفات پیامبران اولوالعزم در قرآن و سیره‌ی آن‌ها با رویکرد الگوپذیری در سبک زندگی دینی، آشنایی با ستارالعیوب بودن تکوینی و تشریعی خداوند	آشنایی با شیوه پیامبر اسلام (ص) در برخورد با گروه‌های معاند با رویکرد سوره توبه، آشنایی بااینکه پیام سوره توبه را به این صورت می‌توان برآورد کرد که نباید حق از باطل رودست بخورد و مواضع حق و باطل باید شفاف و مشخص باشد و همیشه حق باید بر سر باطل بکوبد.	از افراد گروه خواسته می‌شود نمونه‌هایی از آثار توبه و ستارالعیوب بودن خداوند و نقش آن در زندگی خویش و یا دیگران را بیان کنند.
پنجم	تأثیر توکل به خدا در سختی‌ها و ناملایمات زندگی	تقویت توکل و ایمان، تقویت روحیه‌ی نمازخواندن و دعاهای فردی و جمعی	آشنایی بااینکه اگر انسان مؤمن در زندگی دچار مشکل شد، باید آن را به فال نیک بگیرد، و آن را امتحان و آزمایش الهی تلقی کند، نه این‌که تصور کند خداوند او را رها کرده و توجهی به او ندارد. همان‌گونه که اولیای الهی این‌گونه می‌کردند. امام حسین (ع) در روز عاشورا هرچه عرصه بر او تنگ‌تر می‌شد، می‌فرمود: خدایا راضی به قضای تو و تسلیم امر تو هستم.	از افراد خواسته می‌شود تأثیر نقش توکل کردن به خدا در مشکلات زندگی خویش را با ذکر نمونه بیان کنند، راهکارهایی در جهت افزایش توکل و ایمان خود در منزل انجام داده و آن را به‌صورت مکتوب گزارش دهند.
ششم	آموزش آشنایی با زندگی معصومین و شیوه برخورد معصومین با مشکلات	توانش رفتاری برای مقابله با استرس، تنیدگی و سختی‌ها و ناملایمات زندگی	استفاده از کلیپ پویانمایی آموزشی مدیریت تنش و استرس دکتر نوذر نوعی، کلیپ ۸ روش ساده برای مقابله با استرس مریم لافانی، آشنایی با مفهوم خانواده و نقش او در تربیت انسان‌ها از بعد اخلاقی، روحی، و اجتماعی و آشنایی بااینکه یکی از ارکان زندگی مشترک، احترام و درک مشکلات و همچنین رضایت از همدیگر در میان خانواده که باعث بهتر شدن زندگی شده که این ارکان را با نگاه به زندگی مشترک ائمه الگوبرداری کنند.	ترسیم اهداف واقع‌بینانه و قابل‌دسترس و ارائه مثال‌های عینی در جهت بهبود راهبردهای مقابله در آن‌ها

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

جلسه	عنوان	هدف	محتوا	تکلیف خانگی
هفتم	آموزش مهارت تصمیم‌گیری با توجه به رضایت خداوند	آشنایی با مهارت‌های تصمیم‌گیری و نه گفتن و تشویق نظارت خود هیجانی و رفتاری با توجه به جنبه دینی و مذهبی آن	استفاده از فیلم و کتاب، فیلم (مهارت‌های تصمیم‌گیری)، پویانمایی آموزشی درباره مهارت نه گفتن حسینی مهر، تلفیق قدرت تصمیم‌گیری و حل مسئله برای رسیدن به رضایت خداوند، شناخت انواع تصمیم‌گیری احساسی، اجتنابی، تکانشی، تصمیم‌گیری مطیعانه، تصمیم‌گیری گوش‌به‌زنگی، تصمیم‌گیری اخلاقی، تصمیم‌گیری دینی، تصمیم‌گیری منطقی، انتخاب بهترین و منطقی‌ترین تصمیم‌گیری	از روش‌های تصمیم‌گیری صحیح کدام روش یا روش‌ها را به کارخواهید برد؟ چرایی جملات زیر را تکمیل کنید.. اگر این تصمیم را بگیرم... اگر این تصمیم را نگیرم..... اگر تصمیم اشتباه بگیرم.... بررسی انواع تصمیم‌گیری در ابعاد گوناگون زندگی و تأمل در مورد علل آن، تمرین تصمیم‌گیری منطقی با توجه به رضایت خداوند در آن تصمیم
هشتم	آموزش قناعت برای کسب آرامش	آشنایی با روش‌های قناعت و راه‌های تقویت قناعت در زندگی و آشنایی با آثار قناعت در زندگی شخصی	بررسی تکلیف جلسه قبل، بررسی راه‌های رسیدن به قناعت، نقش شکرگزاری در زندگی و فراوانی نعمت، مطالعه و ملاحظت سیر انسان‌های پاک و قانع، شناخت مفهوم صرفه‌جویی، روحیه بی‌نیازی، حرص و طمع نداشتن به دنیا	از اعضا خواسته خواهد شد تا قناعت و راه‌های تقویت آن را روزانه دو بار در منزل انجام دهند. تمرین قناعت کردن با توجه به شرایط و توانایی‌های خودشان
نهم	آموزش یادآوری نعمت الهی تشکر آن	آشنایی با شکرگزاری و فواید آن در زندگی و ارتقای تفکر مثبت	بررسی تکلیف جلسه قبل، نقش غفلت، فراموشی و بی‌توجهی در بروز مشکلات، تکلیف در جهت روش سودمندی حمد و شکرگزاری خداوند، عشق و محبت به او، عبادت، تقوا، بازگشت به مسیر صحیح، امیدواری و فلاح و رستگاری	از افراد گروه خواسته می‌شود راه‌های شکرگزاری خداوند در جهت عشق و محبت عمیق الهی، در جهت توفیق تقوا و خودداری از گناه و امکان بازگشت از مسیر غلط را با ذکر مثال بازگو کنند.
دهم	خودداری از انجام گناه و انجام عمل صالح	آشنایی با انواع گناهان و انواع اعمال صالح و نقش آن‌ها در زندگی فرد	بررسی تکلیف جلسه قبل، آشنایی اعضای گروه با مفهوم آیه «الّا مَن تابَ وءامَنَ وعَمِلَ عَمَلًا صلِحًا فَاولئکَ یُبَدّلُ اللّهُ سَیّاتِهِم حَسَنتٍ وکانَ اللّهُ غَفوراً رَحیما؛ مگر کسانی که توبه کنند و ایمان آورند و عمل صالح انجام دهند، که خداوند گناهان آنان را به حسنات مبدّل می‌کند؛ و خداوند همواره آمرزنده و مهربان بوده است!» «والّذینَ ءامَنوا وعَمِلوا الصلِحتِ لَنُکَفّرَنّ عَنهُم سَیّاتِهِم ...؛ و کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام دادند، گناهان آنان را می‌پوشانیم (و می‌بخشیم) ...» «... ومَن یُؤمِن بِاللّهِ ویَعمَل صلِحًا یُکَفّر عَنهُ سَیّاتِهِ ...؛ و هر کس به خدا ایمان بیاورد و عمل صالح انجام دهد، گناهان او را می‌بخشد...»	شناخت انواع گناهان، تمرین در جهت دوری از گناه و انجام عمل صالح، بیان نمونه‌هایی از اعمال صالح که آثار مثبتی در زندگی فرد داشته است توسط اعضای گروه
یازدهم	آموزش توسل به معصومین در هنگام سختی‌ها و خواندن قرآن، گرفتن روزه و ادای نذر برای حل مشکلات	توانایی انجام اعمال مذهبی، توانایی مقابله با مشکلات و صبوری	بررسی تکلیف جلسه قبل، مواجهه مؤثر با مشکلات و مسائل و حل کردن یا کنار آمدن با آن، آموزش خواندن نماز حاجت و فواید روزه گرفتن برای بدن و فواید ادای نذر برای آرامش روانی افراد	از اعضا خواسته خواهد شد که زندگی معصومین را در زندگی خود به‌عنوان الگو واسطه به‌کار گیرند. از اعضای گروه خواسته نقش نماز، روزه، و ادای نذر را در زندگی شخصی خود با ذکر نمونه بیان و فواید آن در زندگی شخصی جهت مقابله با مشکلات را بیان کنند.
دوازدهم	آموزش کمک به نیازمندان برای رضای خدا و صدقه دادن و جمع‌بندی مطالب	شناخت قضا و قدر الهی و نقش صدقه در رفع بلایا با توسل به توضیحات ائمه معصومین، واجب یا مستحب بودن صدقات	آموزش به گروه در خصوص نقش صدقه در کاهش گناهان و رفع بلایا و بیماری با شناخت آیهٔ ۱۰۴ سورهٔ توبه آمده است: «آیا ندانسته‌اند که تنها خداست که از بندگانش توبه را می‌پذیرد و صدقات را می‌گیرد، و خداست که خود توبه‌پذیر مهربان است؟»، شناخت اعضای گروه از انواع صدقه، شرایط کمک به نیازمندان با صدقه دادن، اینکه صدقه به چه کسانی تعلق می‌گیرد؟، مقدار صدقه چقدر است؟، تأثیرات کمک به نیازمندان با صدقه دادن و کمک به خیریه‌ها و درنهایت اجرای پس‌آزمون	از اعضا خواسته خواهد شد تا با ذکر نمونه‌هایی از زندگی واقعی خود نقش دادن صدقه در رفع بلایا و بیماری بیان کنند.

جدول ۳، مؤلفه‌های اصلی بسته آموزشی سبک مقابله اسلامی در مواجه با بیماری کرونا را نشان می‌دهد.

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

جدول ۳. مؤلفه‌های اصلی بسته آموزشی سبک مقابله اسلامی در مواجه با بیماری کرونا

کد اصلی (کد محوری)	کد فرعی (کد باز)
آگاهی از فلسفه نظام هستی و هدفمندی جهان	هدفمندی و فلسفه نظام هستی
	آشنایی مقدماتی با آفرینش جهان
	شناخت غایت و هدف زندگی برای انسان
	آشنایی با ماهیت و یا جوهر هستی که همان ماده و انرژی است
توجه به توبه‌پذیر بودن خداوند	آشنایی با گناهان صغیره و کبیره در قرآن کریم
	آشنایی صفات پیامبران اولوالعزم در قرآن و سیره‌ی آن‌ها با رویکرد الگوپذیری در سبک زندگی دینی
	افزایش روحیه امیدواری در انسان
	تأثیر دعا و نیایش
	آشنایی با ستارالعیوب بودن تکوینی و تشریعی خداوند
تأثیر توکل به خدا در سختی‌ها و ناملایمات زندگی	تقویت روحیه‌ی دعاهای فردی و جمعی
	تقویت توکل و ایمان
	تقویت روحیه‌ی نمازخواندن
	توکل و توسل به خداوند و معصومین (ع)
	توانش رفتاری برای مقابله با استرس
	تنیدگی و سختی‌ها و ناملایمات زندگی
قناعت برای کسب آرامش و شکر آن	روش‌های قناعت و راه‌های تقویت قناعت در زندگی
	آشنایی با آثار قناعت در زندگی شخصی
	آشنایی با شکرگزاری و فواید آن در زندگی
	ارتقای تفکر مثبت از طریق شکرگزاری
خودداری از انجام گناه و انجام عمل صالح	آشنایی با انواع گناهان و نقش در زندگی فرد
	تشویق نظارت خود هیجانی با توجه به جنبه دینی و مذهبی آن
	آشنایی با مهارت‌های تصمیم‌گیری
	مهارت نه گفتن
	آشنایی با انواع اعمال صالح و نقش در زندگی فرد
توسل به معصومین در هنگام سختی‌ها و خواندن قرآن، گرفتن روزه و ادای نذر برای حل مشکلات	توانایی انجام اعمال مذهبی، توانایی مقابله با مشکلات
	توانایی صبوری
کمک به نیازمندان برای رضای خدا و صدقه دادن	شناخت قضا و قدر الهی
	نقش صدقه در رفع بلایا با توسل به توضیحات ائمه معصومین
	دانستن واجب یا مستحب بودن صدقات

بر اساس نتایج حاصل از کدگذاری، مؤلفه‌های اصلی شامل آگاهی از فلسفه نظام هستی و هدفمندی جهان، توجه به توبه‌پذیر بودن خداوند، تأثیر توکل به خدا در سختی‌ها و ناملایمات زندگی، قناعت برای کسب آرامش و شکر آن، خودداری از انجام گناه و انجام عمل صالح، توسل به معصومین در هنگام سختی‌ها و خواندن قرآن، گرفتن روزه و ادای نذر برای حل مشکلات، کمک به نیازمندان برای رضای خدا و صدقه دادن بود که هرکدام از این مؤلفه‌ها نیز شامل شاخص‌هایی بودند (جدول ۳).

به‌منظور بررسی روایی صوری به شکل کیفی، از مصاحبه نیمه ساختاری با صاحب‌نظران و کارشناسان موضوع استفاده شد. محتوا و شیوه تدریس بسته آموزشی در هیئت رئیسه تخصصی متخصصین مورد بررسی قرار گرفته و تحلیل و ترکیب شد. برای تعیین اعتبار بسته آموزشی پیشنهادشده، نظرات آن‌ها تحلیل شد. برای تعیین ضریب روایی محتوایی بسته آموزشی از روش لاوشه جهت تبدیل قضاوت کیفی متخصصان به کمیت استفاده شد. در این روش، ضریب روایی محتوایی بین ۱+ تا ۱− است. به‌منظور به دست آوردن ضریب روایی محتوایی بسته آموزشی، از ۸ نفر از متخصصان روانشناس خواسته شد تا مراحل و محتوای برنامه طراحی‌شده را با توجه به مقیاس سه‌درجه‌ای ضروری ۲، مفید (۱) و غیرضروری (۰) استفاده شد. در این روش، با توجه به تعداد گروه هیئت‌رئیسه، حداقل مقدار قابل‌قبول برای تائید اعتبار محتوای اجزاء بسته آموزشی ۰/۵۱ در نظر گرفته شد (۱۱).

جامعه مطالعاتی بخش روایابی بسته آموزشی، مشتمل بر کل صاحب‌نظران و متخصصان حوزه‌های متخصصان دینی کتاب‌ها و متون اصلی مرتبط با مقابله اسلامی و روانشناسی بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند و مبتنی بر روش نمونه‌گیری ملاکی، تعداد ۸ متخصص به‌عنوان نمونه و اعضای هیئت‌رئیسه اعتباربخشی انتخاب شدند. این متخصصان به‌عنوان اعضای هیئت‌رئیسه خبرگان ضمن بررسی روایی صوری بسته آموزشی، نظرات اصلاحی خود رد خصوص

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

بسته را به‌صورت مبسوطی و کتبی اعلام کردند که پس از اعمال نظرات آن‌ها، متن نهایی و اصلاح‌شده برنامه، مجدداً به‌منظور بررسی روایی محتوایی بسته به شکل کمّی در اختیار همان اعضای هیئت‌رئیسه قرار گرفت. مقادیر ضریب روایی محتوایی، میانگین عددی قضاوت‌ها و نتایج پذیرش یا رد جلسات و محتوای بسته آموزشی به هر جلسه آموزشی به تفکیک در جدول زیر گزارش شده است.

شاخص روایی محتوایی یا CVI (Content Validity Index) نیز برای سنجش روایی استفاده می‌شود. این شاخص CVI توسط Waltz و Bausell ارائه شده است. برای محاسبه CVI از خبرگان خواسته شد میزان مرتبط بودن هر گویِ را با طیف چهارقسمتی زیر مشخص کنند:

- غیر مرتبط
- نیاز به بازبینی اساسی
- مرتبط اما نیاز به بازبینی
- کاملاً مرتبط

تعداد خبرگانی که گزینه ۳ و ۴ را انتخاب کرده‌اند را بر تعداد کل خبرگان تقسیم کردیم (اگر مقدار حاصل، از ۰/۷ کوچکتر بود گویه رد می‌شود؛ اگر بین ۰/۷ تا ۰/۷۹ بود، باید بازبینی انجام شود و اگر از ۰/۷۹ بزرگتر بود قابل‌قبول است). بر اساس نتایج این میزان بالاتر از ۰/۷۹ به دست آمد، درنتیجه می‌توان گفت روایی بسته آموزشی مورد تائید است؛ چه از لحاظ محتوای جلسه و چه از لحاظ زمان اختصاص داده‌شده برای هر جلسه (جدول ۴ و ۵).

جدول ٤. روایی همگرا و واگرای مؤلفه‌های سه‌گانه بسته آموزشی سبک مقابله اسلامی در مواجه با بیماری کرونا

مؤلفه‌های اعتقادی	CVR	CVI	پذیرش یا رد
هدفمندی و فلسفه نظام هستی	۰/۷۵	۱	پذیرش
آشنایی با ماهیت و یا جوهر هستی که همان ماده و انرژی	۰/۷۵	۱	پذیرش
شناخت غایت و هدف زندگی برای انسان	۱	۱	پذیرش
تأثیر دعا و نیایش	۰/۷۵	۱	پذیرش
توکل و توسل به خداوند و معصومین (ع)	۱	۱	پذیرش
آشنایی با گناهان صغیره و کبیره در قرآن کریم	۱	۱	پذیرش
آشنایی با ستارالعیوب بودن تکوینی و تشریعی خداوند	۱	۱	پذیرش
تقویت توکل و ایمان	۱	۱	پذیرش
آشنایی با آثار قناعت در زندگی شخصی	۱	۱	پذیرش
آشنایی با شکرگزاری و فواید آن در زندگی	۰/۷۵	۱	پذیرش
آشنایی با انواع گناهان و نقش در زندگی فرد	۰/۷۵	۱	پذیرش
شناخت قضا و قدر الهی	۱	۱	پذیرش
نقش صدقه	۱	۱	پذیرش
دانستن واجب یا مستحب بودن صدقات	۱	۱	پذیرش
در رفع بلایا با توسل به توضیحات ائمه معصومین	۱	۱	پذیرش
مؤلفه‌های رفتاری	**CVR**	**CVI**	**پذیرش**
آشنایی با انواع اعمال صالح و نقش در زندگی فرد	۰/۷۵	۱	پذیرش
الگوپذیری در سبک زندگی دینی	۰/۷۵	۱	پذیرش
توانش رفتاری برای مقابله با استرس	۱	۱	پذیرش
تنیدگی و سختی‌ها و ناملایمات زندگی	۰/۷۵	۱	پذیرش
آشنایی با مهارت‌های تصمیم‌گیری	۱	۱	پذیرش
مهارت نه گفتن	۱	۱	پذیرش
تشویق نظارت خود رفتاری با توجه به جنبه دینی و مذهبی آن	۱	۱	پذیرش
روش‌های قناعت و راه‌های تقویت قناعت در زندگی	۱	۱	پذیرش
آشنایی با آثار قناعت در زندگی شخصی	۱	۱	پذیرش
آشنایی با شکرگزاری و فواید آن در زندگی	۰/۷۵	۱	پذیرش
آشنایی با انواع اعمال صالح و نقش در زندگی فرد	۰/۷۵	۱	پذیرش

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

توانایی انجام اعمال مذهبی، توانایی مقابله با مشکلات	۱	۱	پذیرش
مؤلفه‌های هیجانی	**CVR**	**CVI**	**پذیرش**
افزایش روحیه امیدواری در انسان	۰/۷۵	۱	پذیرش
تأثیر دعا و نیایش	۰/۷۵	۱	پذیرش
توکل و توسل به خداوند و معصومین (ع)	۱	۱	پذیرش
تقویت روحیه‌ی دعاهای فردی و جمعی	۰/۷۵	۱	پذیرش
تقویت روحیه‌ی نمازخواندن	۱	۱	پذیرش
تشویق نظارت خود هیجانی	۱	۱	پذیرش
آشنایی با شکرگزاری و فواید آن در زندگی	۱	۱	پذیرش
ارتقای تفکر مثبت از طریق شکرگزاری	۱	۱	پذیرش

جدول ۵. روایی همگرا و واگرای بسته آموزشی سبک مقابله اسلامی در مواجه با بیماری کرونا

سؤال	CVR	CVI	پذیرش یا رد
۱) آیا محتوای جلسه اول (خوش‌آمدگویی و معارفه، تبیین اهداف و قوانین آموزشی، مقدمه‌ای بر بحث) متناسب با اهداف بسته آموزشی است؟	۰/۷۵	۱	پذیرش
۲) آیا مدت جلسه با محتوای مطرح‌شده در جلسه اول متناسب است؟	۰/۷۵	۱	پذیرش
۳) آیا محتوای جلسه دوم متناسب با اهداف بسته آموزشی (آموزش زوجین در خصوص شناخت و درک نیازها ، نقاط ضعف، توانمندی‌ها، استعدادها، اهداف و نیازها) است؟	۱	۱	پذیرش
۴) آیا مدت جلسه با محتوای مطرح‌شده در جلسه دوم متناسب است؟	۰/۷۵	۱	پذیرش
۵) آیا محتوای جلسه سوم (شناسایی تجربه‌های هیجانی خود و شناسایی میزان آسیب‌پذیری هیجانی خود) متناسب با اهداف بسته آموزشی است؟	۱	۱	پذیرش
۶) آیا مدت جلسه با محتوای مطرح‌شده در جلسه سوم متناسب است؟	۱	۱	پذیرش
۷) آیا محتوای جلسه چهارم (شناسایی احساسات) متناسب با اهداف بسته آموزشی است؟	۱	۱	پذیرش
۸) آیا مدت جلسه با محتوای مطرح‌شده در جلسه چهارم متناسب است؟	۱	۱	پذیرش
۹) آیا محتوای جلسه پنجم (شناخت و درک انگیزه) متناسب با اهداف بسته آموزشی است؟	۱	۱	پذیرش
۱۰) آیا مدت جلسه با محتوای مطرح‌شده در جلسه پنجم متناسب است؟	۰/۷۵	۱	پذیرش
۱۱) آیا محتوای جلسه ششم (ارتقا مهارت ارتباط کلامی و غیرکلامی در افراد) متناسب با اهداف بسته آموزشی است؟	۰/۷۵	۱	پذیرش
۱۲) آیا مدت جلسه با محتوای مطرح‌شده در جلسه ششم متناسب است؟	۱	۱	پذیرش
۱۳) آیا محتوای جلسه هفتم (چگونگی شناخت راه‌حل‌ها) متناسب با اهداف بسته آموزشی است؟	۱	۱	پذیرش
۱۴) آیا مدت جلسه با محتوای مطرح‌شده در جلسه هفتم متناسب است؟	۱	۱	پذیرش
۱۵) آیا محتوای جلسه هشتم (درک مفهوم نتایج و عواقب) متناسب با اهداف بسته آموزشی است؟	۱	۱	پذیرش
۱۶) آیا مدت جلسه با محتوای مطرح‌شده در جلسه هشتم متناسب است؟	۱	۱	پذیرش
۱۷) آیا محتوای جلسه نهم (برنامه‌ریزی متوالی) متناسب با اهداف بسته آموزشی است؟	۰/۷۵	۱	پذیرش
۱۸) آیا مدت جلسه با محتوای مطرح‌شده در جلسه نهم متناسب است؟	۰/۷۵	۱	پذیرش
۱۹) آیا محتوای جلسه دهم (مرور تمامی جلسات) متناسب با اهداف بسته آموزشی است؟	۰/۷۵	۱	پذیرش
۲۰) آیا مدت جلسه با محتوای مطرح‌شده در جلسه دهم متناسب است؟	۰/۷۵	۱	پذیرش
۲۱) آیا محتوای جلسه یازدهم متناسب با اهداف بسته آموزشی است؟	۱	۱	پذیرش
۲۲) آیا مدت جلسه با محتوای مطرح‌شده در جلسه یازدهم متناسب است؟	۱	۱	پذیرش
۲۳) آیا محتوای جلسه دوازدهم متناسب با اهداف بسته آموزشی است؟	۱	۱	پذیرش
۲۴) آیا مدت جلسه با محتوای مطرح‌شده در جلسه دوازدهم متناسب است؟	۱	۱	پذیرش

به‌طورکلی در وهله اول روایی محتوایی و صوری بسته تدوین‌شده توسط صاحب‌نظران مورد تائید قرار گرفت. اولین گام در تعیین روایی، آزمون بررسی روایی محتوایی است. روایی محتوایی به تحلیل منطقی محتوای یک آزمون بستگی داشته و تعیین آن بر اساس قضاوت ذهنی و فردی است. در این روش محتوا و جلسات در اختیار متخصصان قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد که مشخص کنند که آیا محتوای بسته و زمان تعیین‌شده برای هر جلسه آموزشی متناسب است یا خیر. درصورتی‌که بین افراد مختلف در زمینه روایی بسته توافق وجود داشته باشد آن بسته دارای روایی محتوایی است. بنابراین بسته تدوین‌شده در پژوهش حاضر نیز در اختیار صاحب‌نظران قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد تا در مورد مرتبط بودن، وضوح، سادگی و ضرورت هر یک از محتوا و زمان هر جلسه آموزشی و ضرورت مؤلفه‌ها و گوی‌های بسته که در قالب هدف، فن و تکلیف تنظیم‌شده‌اند، نظر خود را بیان کنند. بنابراین روایی محتوایی CVR و CVI در بسته با

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

اخذ نظرات ۸ متخصص بررسی شد. برای محاسبه شاخص نسبت روایی محتوایی CVR از متخصصان خواسته شد تا هر یک از جلسات (هدف، فن و تکلیف هر جلسه) را بر اساس طیف سه‌بخشی لیکرت ضروری است، گویِ مفید است ولی ضروری نیست و ضرورتی ندارد طبقه‌بندی کنند. حداقل مقدار قابل‌قبول برای شاخص CVR در جدول لاوشه بر اساس تعداد ۸ متخصص ۰/۵۱ است. با توجه به جدول در شاخص CVR همه جلسات نمره‌ای بالاتر از ۰/۵۹ کسب کرده‌اند؛ بنابراین با توجه به نظر متخصصان این بسته از روایی محتوایی قابل قبولی در شاخص CVR برخوردار است. میانگین CVR دوازده جلسه نشان می‌دهد تمامی جلسات این بسته از روایی محتوایی قابل قبولی در شاخص CVR برخوردار است.

برای محاسبه CVI از روش والتز و باسل استفاده گردید حداقل مقدار قابل‌قبول برای شاخص CVI برابر ۰/۷۵ است. با توجه به جدول، تمامی مقادیر قابل قبول و برای شاخص CVI برابر با ۰/۷۵ دارند. درنتیجه تمامی جلسات در شاخص CVI نمره بالاتر از ۰/۷۵ دارند، درنتیجه جلسات بسته از روایی محتوایی قابل قبولی برخوردار است. میانگین CVI نیز نشان از این دارد که بسته از روایی محتوایی قابل قبولی در شاخص CVI برخوردار است. بنابراین روایی محتوایی و صوری تمامی جلسات بسته در قالب ۱۲ جلسه تنظیم شده است، تائید شد. بنابراین بر اساس نتایج حاصل روایی همگرا و واگرای بسته آموزشی مورد تائید قرار گرفت.

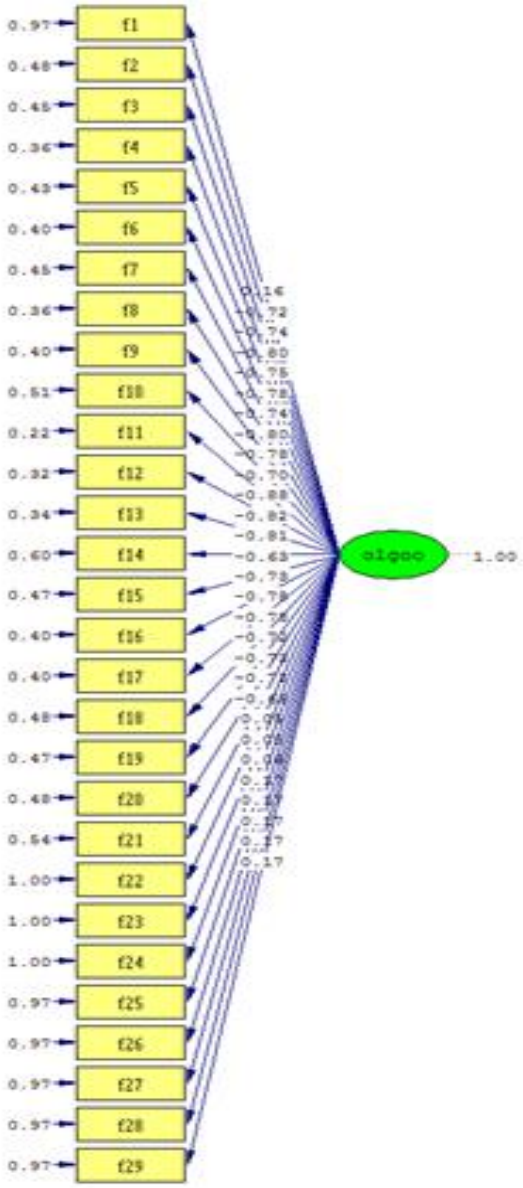

نگاره ۱. مدل در حالت استاندارد (تحلیل عاملی مرتبه اول)

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

در نمودار تحلیل عاملی در حالت ضریب استاندارد هر چه ضریب استاندارد به یک نزدیکتر باشد، همبستگی بیشتر و در حالت عدد معنی‌داری اگر عدد از ۱/۹۶ بزرگتر باشد به معنای وجود همبستگی معنادار بین سؤال و متغیر مکنون است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود مقادیر t متناظر با همه ابعاد الگوی بالاتر از ۱/۹۶ بوده و لذا می‌توان گفت هر یک از این ابعاد به‌خوبی بر روی متغیر کلی الگوی بارشده‌اند.

جدول ٦. شاخص‌های برازش مدل

شاخص	مقادیر محاسبه‌شده
معناداری	۰/۰۰۰
ریشه میانگین مجذور برآورد خطای تقریب (RMSEA)	۰/۰۰۱
شاخص برازش استاندارد (NFI)	۰/۹۶
شاخص NNFT	۰/۹۸
شاخص تطبیقی برازش (CFI)	۰/۹۸
شاخص نیکویی برازش (GFI)	۰/۸۱
شاخص نیکویی برازش اصلاح‌شده (AGFI)	۰/۸۰

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده با توجه به اینکه مقدار (RMSEA=۰/۰۰۱) است می‌توان برازش مدل را مطلوب دانست. همچنین در سایر شاخص‌ها ازجمله (NFI، CFI و GFI) نتایج بالاتر از ۰/۹۰ است که حاکی از برازش قابل‌قبول مدل می‌باشند؛ اما مقدار AGFI و GFI به ترتیب ۰/۸۰ و ۰/۸۱ به دست آمد که در این مقدار مدل از برازش لازم برخوردار است. توضیح بیشتر شاخص‌های برازش در ادامه آورده شده است.

الف) ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب ((Root Mean Square Error of Approximation(RMSEA)): این شاخص بر اساس پارامتر غیرمرکزی است و کمتر تحت تأثیر حجم نمونه قرار دارد. این شاخص قادر است متوسط عدم برازش را برای هر درجه آزادی بسنجد.

ب)شاخص نیکویی برازش ((Goodness of Fit(GFI) و شاخص نیکویی برازش تعدیل‌یافته ((Adjusted Goodness of Fit(AGFI): این مقادیر تحت تأثیر حجم نمونه هستند و برای مدل‌هایی که به‌طور ضعیف معین شده‌اند، می‌تواند بزرگ باشد. مقادیر بیشتر از ۰/۹ برای این دو شاخص، بیانگر برازش بسیار مناسب مدل روی داده‌ها است که در این مدل GFI برابر با ۰/۹۸و AGEI برابر با۰/۸۰ است که نشان می‌دهد داده‌های این تحقیق مدل را به‌طور مناسب برازش می‌کنند. همچنین با توجه به مناسب بودن سایر شاخص‌های تطبیقی برازش (NFI، NNFI و IFI) می‌توان گفت برازش مدل مناسب است.

ج) ریشه میانگین توان دوم خطای استانداردشده (SRMR): ریشه دوم میانگین مربعات خطای باقیمانده (RMR) به‌شدت از مقیاس اندازه‌گیری تأثیر می‌پذیرد و راه‌حل برون‌رفت آن استفاده از مقادیر استانداردشده خطاهای باقیمانده است (SRMR). مقادیر کوچکتر ریشه دوم میانگین مربعات خطای باقیمانده استانداردشده، مؤید انطباق بهتر مدل نظری با داده‌های تجربی می‌باشند. اغلب محققان مقادیر کمتر از ۰/۱۰ را برای ریشه میانگین توان دوم خطای استانداردشده پیشنهاد می‌دهند (۱۲)، اما مقادیر کمتر از ۰/۰۸ بسیار مطلوب است (۱۳).

د) شاخص برازش نرمال شده، شاخص برازش غیر نرمال شده و شاخص برازش افزایشی: این سه شاخص‌های تطبیقی هستند که بر مبنای مقایسه مدل تدوین‌شده با یک مدل مبنا محاسبه می‌شوند. مدل مبنا به‌طور پیش‌فرض یک مدل استقلال است که در آن تنها پارامتر آزاد واریانس‌های متغیرهای مشاهده‌شده است. بنابراین درمجموع این شاخص‌ها نشان‌دهنده آن هستند که مدل تدوین‌شده تا چه اندازه توانسته است از یک مدل استقلال به‌عنوان مدلی که متغیرهای آن فاقد هرگونه کوواریانس با همدیگر هستند دور شود. مقادیر این شاخص‌ها بین صفر و یک است و هرچقدر به یک نزدیک‌تر باشد مدل قابل‌قبول‌تر است. مقادیر بالاتر از ۰/۹۰ بیانگر قابل‌قبول بودن مدل است (۱۴). NFI برای این مدل برابر با ۰/۹۶، NNFI برای آن برابر با ۰/۹۸ و IFI برابر با ۰/۹۹ است که در اینجا مقادیر شاخص‌ها بیش از ۰/۹ است، داده‌ها به‌خوبی می‌توانند مدل را برازش کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تدوین و اعتباریابی بسته مقابله اسلامی در مواجه با بیماری کرونا انجام شد. پس از بررسی پیشینه و ادبیات نظری و پژوهشی پیش‌نویس بسته آموزشی تهیه شد و سپس در قالب ۱۲ جلسه که هر جلسه شامل هدف، فن و تکلیف است، تنظیم شد. در جلسه اول معارفه و سپس به شناسایی صفات خداوند با آیه‌هایی از قرآن کریم و در مورد معرفی اعضا، بیان قوانین جلسات مثل احترام به یکدیگر، گوش دادن و حضور مرتب اعضا مطرح گردید. در جلسه دوم آموزش هدفمند بودن و فلسفه نظام هستی از طریق آشنایی با فلسفه نظام هستی و هدفمندی جهان صورت گرفت و هر کس نظرات خود را درباره‌ی هدفمندی و فلسفه نظام هستی در رابطه با ماهیت و جوهر هستی که همان ماده و انرژی بود، بیان کرد. جلسه سوم آموزش معاد و حیات پس از مرگ بود که از طریق شناخت غایت و هدف زندگی برای انسان و افزایش روحیه امیدواری در انسان و تأثیر دعا و نیایش، توکل و توسل به خداوند و معصومین (ع) انجام

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

گرفت. جلسه چهارم توجه افراد به‌سوی توجه به توبه‌پذیر بودن خداوند ستارالعیوب بودن الهی از طریق آشنا ساختن آن‌ها با گناهان صغیره و کبیره در قرآن کریم، آشنایی صفات پیامبران اولوالعزم در قرآن و سیره‌ی آن‌ها با رویکرد الگوپذیری در سبک زندگی دینی، آشنایی با ستارالعیوب بودن تکوینی و تشریعی خداوند، آشنایی با شیوه پیامبر اسلام (ص) در برخورد با گروه‌های معاند با رویکرد سوره توبه، آشنایی بااینکه پیام سوره توبه را به این صورت می‌توان برآورد کرد که نباید حق از باطل رودست بخورد و مواضع حق و باطل باید شفاف و مشخص باشد و همیشه حق باید بر سر باطل بکوبد، انجام گرفت. در جلسه پنجم در پی آن بودیم تا تأثیر توکل به خدا در سختی‌ها و ناملایمات زندگی را بدانیم و این امر از طریق آشنایی بااینکه اگر انسان مؤمن در زندگی دچار مشکل شد، باید آن را به فال نیک بگیرد، و آن را امتحان و آزمایش الهی تلقی کند، نه این‌که تصور کند خداوند او را رها کرده و توجهی به او ندارد. همان‌گونه که اولیای الهی این‌گونه می‌کردند. امام حسین (ع) در روز عاشورا هرچه عرصه بر او تنگ‌تر می‌شد، می‌فرمود: خدایا راضی به قضای تو و تسلیم امر تو هستم، انجام گرفت. جلسه ششم برای آموزش آشنایی با زندگی معصومین و شیوه برخورد معصومین با مشکلات از طریق استفاده از کلیپ پویانمایی آموزشی مدیریت تنش و استرس دکتر نوذر نخعی، کلیپ ۸ روش ساده برای مقابله با استرس مریم لاقانی، آشنایی با مفهوم خانواده و نقش او در تربیت انسان‌ها از بعد اخلاقی، روحی، و اجتماعی و آشنایی بااینکه یکی از ارکان زندگی مشترک، احترام و درک مشکلات و همچنین رضایت از همدیگر در میان خانواده که باعث بهتر شدن زندگی شده که این ارکان را با نگاه به زندگی مشترک ائمه الگوبرداری کنند، استفاده شد. در جلسه هفتم برای آشنایی با مهارت‌های تصمیم‌گیری و نه گفتن و تشویق نظارت خود هیجانی و رفتاری با توجه به جنبه دینی و مذهبی آن از استفاده از فیلم و کتاب فیلم (مهارت‌های تصمیم‌گیری) پویانمایی آموزشی درباره مهارت نه گفتن حسینی‌مهر، تلفیق قدرت تصمیم‌گیری و حل مسئله برای رسیدن به رضایت خداوند، شناخت انواع تصمیم‌گیری احساسی، اجتنابی، تکانشی، تصمیم‌گیری مطیعانه، تصمیم‌گیری گوش‌به‌زنگی، تصمیم‌گیری اخلاقی، تصمیم‌گیری دینی، تصمیم‌گیری منطقی، انتخاب بهترین و منطقی‌ترین تصمیم‌گیری استفاده گردید. در جلسه هشتم برای آشنایی با روش‌های قناعت و راه‌های تقویت قناعت در زندگی و آشنایی با آثار قناعت در زندگی شخصی از بررسی تکلیف جلسه قبل، بررسی راه‌های رسیدن به قناعت، نقش شکرگزاری در زندگی و فراوانی نعمت، مطالعه و ملاحظت سیره انسان‌های پاک و قانع، شناخت مفهوم صرفه‌جویی، روحیه بی‌نیازی، حرص و طمع نداشتن به دنیا به‌کار گرفته شد. در جلسه نهم برای آموزش یادآوری نعمت الهی و شکر آن به عبارتی برای آشنایی با شکرگذاری و فواید آن در زندگی و ارتقای تفکر مثبت به بررسی عواملی که در ادامه اشاره می‌شود، پرداخته شد. تکلیف جلسه قبل، نقش غفلت، فراموشی و بی‌توجهی در بروز مشکلات، تکلیف در جهت روش سودمندی حمد و شکرگزاری خداوند، عشق و محبت به او، عبادت، تقوا، بازگشت به مسیر صحیح، امیدواری و فلاح و رستگاری پرداخته شد. همچنین در جلسه دهم برای آموزش خودداری از انجام گناه وانجام عمل صالح و آشنایی با انواع گناهان و اعمال صالح و نقش گناهان و اعمال صالح در زندگی فرد به بررسی تکلیف جلسه قبل، آشنایی اعضای گروه با مفهوم آیه «الّا مَن تابَ وءامَنَ وعَمِلَ عَمَلًا صلِحًا فَاولئکَ یُبَدِّلُ اللّهُ سَیِّاتِهِم حَسَنتٍ وکانَ اللّهُ غَفوراً رَحیما؛ مگر کسانی که توبه کنند و ایمان آورند و عمل صالح انجام دهند، که خداوند گناهان آنان را به حسنات مبدّل می‌کند؛ و خداوند همواره آمرزنده و مهربان بوده است!» «والّذینَ ءامَنوا وعَمِلوا الصلحتِ لَنُکَفِّرَنَّ عَنهُم سَیِّاتِهِم ...؛ و کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام دادند، گناهان آنان را می‌پوشانیم (و می‌بخشیم)....» «... و من یُؤمِن بِاللّهِ ویَعمَل صلِحًا یُکَفِّر عَنهُ سَیِّاتِهِ ...؛ و هر کس به خدا ایمان بیاورد و عمل صالح انجام دهد، گناهان او را می‌بخشد....».

در جلسه یازدهم برای توانایی انجام اعمال مذهبی، توانایی مقابله با مشکلات و صبوری به بررسی تکلیف جلسه قبل، مواجهه مؤثر با مشکلات و مسائل و حل کردن یا کنار آمدن با آن، آموزش خواندن نماز حاجت و فواید روزه گرفتن برای بدن و فواید ادای نذر برای آرامش روانی افراد پرداخته شد و در جلسه دوازدهم برای شناخت قضا و قدر الهی و نقش صدقه در رفع بلایا با توسل به توضیحات ائمه معصومین، واجب یا مستحب بودن صدقات به افراد آموزش به گروه در خصوص نقش صدقه در کاهش گناهان و رفع بلایا و بیماری با شناخت آیهٔ ۱۰۴ سورهٔ توبه آمده است: «آیا ندانسته‌اند که تنها خداست که از بندگانش توبه را می‌پذیرد و صدقات را می‌گیرد، و خداست که خود توبه پذیر مهربان است؟»، شناخت اعضای گروه از انواع صدقه، شرایط کمک به نیازمندان با صدقه دادن، اینکه صدقه به چه کسانی تعلق می‌گیرد؟، مقدار صدقه چقدر است؟، تأثیرات کمک به نیازمندان با صدقه دادن و کمک به خیریه‌ها و درنهایت پرداخته شد که در آخر از آزمودنی‌ها پس‌آزمون گرفته خواهد شد.

بنابراین برای تواناسازی افراد از طریق آموزش سبک مقابله اسلامی در مواجه با بیماری کرونا بر اساس نتایج حاصل از کدگذاری، نیاز به مؤلفه‌های اصلی است که شامل آگاهی از فلسفه نظام هستی و هدفمندی جهان، توجه به توبه‌پذیر بودن خداوند، تأثیر توکل به خدا در سختی‌ها و ناملایمات زندگی، قناعت برای کسب آرامش و شکر آن، خودداری از انجام گناه وانجام عمل صالح، توسل به معصومین در هنگام سختی‌ها و خواندن قرآن، گرفتن روزه و ادای نذر برای حل مشکلات، کمک به نیازمندان برای رضای خدا و صدقه دادن بود. این مؤلفه‌ها بر اساس دسته‌بندی مؤلفه‌های اعتقادی، رفتاری و عاطفی تقسیم‌بندی شدند. این یافته با مطالعات پری هادی (۱۵) مبنی بر اینکه سبک‌های مقابله مذهبی میزان مقابله افراد را برای مقابله با بیماری افزایش می‌دهد، همخوان است. همچنین مطالعه Dalia (۱۶) و Thorson و Powell (۱۷) که یکی از سبک‌های مقابله‌ای را برای متعادل ساختن خانواده و مقابله با بیماری‌ها، آموزش‌های مذهبی می‌داند، همسو با این یافته‌های پژوهش است. مطالعات دیگری که توسط Ness و Wintrob (۸)، Pargament و همکاران (۹)، بهزادی پور و همکاران (۱۸)

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

انجام شده مبنی بر اینکه یکی از رویکردهای مقابله با بیماری‌ها اعتقادات، باورها و رفتارهای مذهبی است، همسو با یافته‌های حاصل از این پژوهش است. بنابراین مطالعات نامبرده یافته‌های حاصل از این پژوهش را پشتیبانی علمی می‌کنند. مؤلفه‌های اعتقادی بر اساس نتایج حاصل از کدگذاری مؤلفه‌های اعتقادی شامل آگاهی از فلسفه نظام هستی و هدفمندی جهان که دارای شاخص‌های (هدفمندی و فلسفه نظام هستی، آشنایی با ماهیت و یا جوهر هستی که همان ماده و انرژی و تأثیر دعا و نیایش)، مؤلفه اعتقادی خودداری از انجام گناه وانجام عمل صالح که شامل شاخص‌های آشنایی با گناهان صغیره و کبیره در قرآن کریم آشنایی با ستارالعیوب بودن تکوینی و تشریعی خداوند، تقویت توکل و ایمان، آشنایی با آثار قناعت در زندگی شخص و آشنایی با انواع گناهان و نقش در زندگی فرد) و مؤلفه‌ی کمک به نیازمندان برای رضای خدا و صدقه دادن که شامل شاخص‌های (شناخت قضا و قدر الهی، نقش صدقه در رفع بلایا با توسل به توضیحات ائمه معصومین و دانستن واجب یا مستحب بودن صدقات) است. این بدان معنی است که برای توانمندی افراد برای مقابله با بیماری کرونا نیاز به مؤلفه‌های اعتقادی داریم تا افراد بتوانند با پشتوانه این اعتقادات در برابر این بیماری و پیامدهای منفی حاصل از آن مقابله کنند. این یافته با مطالعات طاهری خرامه و همکاران (۱۹) که یکی از راه‌های مقابله با بیماری را سبک‌های مقابله مذهبی می‌دانند، همسو است.

همچنین بر اساس نظر صاحب‌نظران مؤلفه‌های رفتاری بسته آموزشی شامل دو مؤلفه آشنایی بازندگی معصومین و شیوه برخورد معصومین با مشکلات با شاخص‌های (آشنایی با انواع اعمال صالح و نقش در زندگی فرد، الگوپذیری در سبک زندگی دینی، توانش رفتاری برای مقابله با استرس، تنیدگی و سختی‌ها و ناملایمات زندگی، آشنایی با مهارت‌های تصمیم‌گیری، مهارت نه گفتن و تشویق نظارت خود رفتاری با توجه به جنبه دینی و مذهبی آن) بود و مؤلفه دوم که قناعت برای کسب آرامش و شکر آن بود که دارای شاخص‌های (آشنایی با آثار قناعت در زندگی شخصی، آشنایی با انواع اعمال صالح و نقش در زندگی فرد و توانایی انجام اعمال مذهبی، توانایی مقابله با مشکلات) بود. این بدان معنی است که برای توانمندی رفتاری و رفتارهای موردنظر برای مقابله با این بیماری، افراد در مواجه با بیماری کرونا نیاز به این مؤلفه‌ها و شاخص‌ها دارند. این یافته با مطالعات محمد زاده و خسروی (۲۰) مبنی بر اینکه یکی از سبک‌های مقابله‌ای با بیماری، داشتن هدف در زندگی است؛ همسو است.

مؤلفه‌های عاطفی نیز بر اساس نظرات متخصصان بعد عاطفی در سبک مقابله اسلامی در مواجه با بیماری کرونا شامل دو مؤلفه تأثیر توکل به خدا در سختی‌ها و ناملایمات زندگی (افزایش روحیه امیدواری در انسان، تأثیر دعا و نیایش، توکل و توسل به خداوند و معصومین (ع)، تقویت روحیه‌ی دعاهای فردی و جمعی، تقویت روحیه‌ی نمازخواندن و تشویق نظارت خود هیجانی) بود و مؤلفه دوم قناعت برای کسب آرامش بود که شامل شاخص‌های آشنایی با شکرگزاری و فواید آن در زندگی، روش‌های قناعت و راه‌های تقویت قناعت در زندگی و ارتقای تفکر مثبت از طریق شکرگزاری) بود. این بدان معنی است که برای توانمندی عاطفی افراد در مواجه با بیماری کرونا نیاز به این مؤلفه‌ها و شاخص‌ها برای آموزش افراد داریم.

به‌منظور بررسی روایی، این بسته در اختیار ۸ متخصص در زمینه پژوهش قرار گرفت. بر اساس نظر صاحب‌نظران، نتایج حاکی از این است که مؤلفه‌هایی که برای این بسته در نظر گرفته شده بودند از روایی کافی برخوردار است و این مؤلفه‌ها در راستای مقابله با بیماری کرونا بر اساس سه دسته‌بندی رفتاری، عاطفی و اعتقادی به‌درستی تدوین شده است. به عبارتی می‌توان گفته بسته حاضر برای منظوری که ساخته شده است کارساز و به هدفی که برای تحقق بخشیدن به آن آماده شده است، نزدیک است. بر اساس یافته‌های حاصل از این پژوهش می‌توان این‌گونه استدلال کرد که چون مؤلفه‌های مطرح‌شده در زمینه مقابله با بیماری کرونا مبتنی بر اعتقادات، عواطف و رفتارهای موردنظر برای این مقابله تنظیم شده است؛ روایی که در این پژوهش به‌دست‌آمده، نشان‌دهنده‌ی آن است که روایی قابل‌قبول بسته مقابله، به‌درستی تدوین شده؛ بنابراین اهمیت بسته نیز مورد عنایت است.

در نهایت می‌توان گفت، روایی همگرا و واگرای بسته آموزشی مورد تائید است؛ بنابراین می‌تواند مورد استفاده روان‌شناسان، مراکز مشاوره، محققین و سایر افراد علاقه‌مند و سازمان‌های خدماتی مانند بهداشت و درمان قرار گیرد. همچنین هفت مؤلفه شناسایی‌شده با بار عاملی معتبر می‌تواند توصیف‌کننده الگوی طراحی‌شده باشد. درمجموع بر مبنای نتایج تحلیل عاملی می‌تواند اعتبار سازه پرسشنامه را تائید کند. از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به عدم بررسی اثربخشی بسته مقابله با کرونا به دلیل کمبود زمان اشاره کرد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی فرم تعیین روایی بسته موردنظر در نمونه بزرگتری از افراد متخصص جهت دقت در بررسی شاخص‌های روان‌سنجی اجرا شود. همچنین پیشنهاد می‌گردد به بررسی اثربخشی و انجام مرحله پیگیری این بسته و مقایسه تأثیر آن با سایر پروتکل‌های دیگر با رویکردهای مشابه پرداخته شود.

ملاحظات اخلاقی: در این پژوهش، اصول اخلاقی به‌طور کامل رعایت شده است.

تضاد منافع: نویسندگان اعلام می‌نمایند که تضاد منافعی در این پژوهش وجود ندارد.

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

References

1. Somerfield MR, McCrae RR. Stress and coping research: Methodological challenges, theoretical advances, and clinical applications. American psychologist. 2000; 55(6): 620-5.
2. Sadri M. Examining the effect of relying on God and providing mental health on 19-23 years old students of Isfahan university. Journal of Research in Behavioural Sciences. 2004; 1(2): 42-5. [In Persian]
3. Ganzevoort RR. Religious coping reconsidered, part one: An integrated approach. Journal of Psychology and Theology. 1998; 26(3): 260-75.
4. Clayson DJ, Wild DJ, Quarterman P, Duprat-Lomon I, Kubin M, Coons SJ. A comparative review of health-related quality-of-life measures for use in HIV/AIDS clinical trials. PharmacoEconomics. 2006; 24: 751-65.
5. Aranda-Naranjo B. Quality of life in the HIV-positive patient: implications and consequences. Journal of the Association of Nurses in AIDS Care. 2004; 15(5): 20S-7S.
6. Grierson J, Pitts M, Whyte M, Misson S, Hughes A, Saxton P, et al. Living with HIV in New Zealand: balancing health and quality of life. New Zealand Medical Journal. 2004; 117(1200): 15475987.
7. Yang M-H, Chen Y-M, Kuo BI-T, Wang K-Y .Quality of life and related factors for people living with HIV/AIDS in Northern Taiwan. Journal of Nursing Research. 2003; 11(3): 217-26.
8. Ness RC, Wintrob RM. The emotional impact of fundamentalist religious participation: an empirical study of intragroup variation. Am J Orthopsychiatry. 1980; 50(2): 302-15.
9. Pargament K, Maton KI, Hess RE. Religion and Prevention in Mental Health: Research, Vision, and Action. New York, Routledge; 1992.
10. Clarke D, Goosen T. The mediating effects of coping strategies in the relationship between automatic negative thoughts and depression in a clinical sample of diabetes patients. Personality and individual differences. 2009; 46(4): 460-4.
11. Ilali ES, Bashkani M, Jahanbakhsh F. A Review of the Effect of Leisure on Depression in the Elderly. Clinical Excellence. 2018; 8(2): 50-60. Available at: https://ce.mazums.ac.ir/article-1-411-en.pdf [In Persian]
12. Lawshe CH. A quantitative approach to content validity. Personnel psychology. 1975; 28(4): 563-75.
13. Bashaq MR. Structural Equation Modeling in Human Sciences. Tehran: Sociologists; 2014. [In Persian]
14. Ghasemi V. The Structural Equation Modeling in Social Research Using Amos Graphics. Tehran: Sciologist; 2013 [In Persian]
15. Prihadi EJ, Dings F, van Heugten CM. Coping styles of parents of children and adolescents with acquired brain injury in the chronic phase. Journal of Rehabilitation Medicine. 2015; 47(3): 210-5.
16. Dalia RG. The relationship among family functioning, stress, and coping in non-residential freshmen students. City University of NewYork. 2010: 3426-745.
17. Thorson JA, Powell FC. Meanings of death and intrinsic religiosity. Journal of Clinical Psychology. 1990; 46(4): 379-91.
18. Behzadipour S, Sepah Mansour M, Keshavarzi Arshad F, Farzad V, Naziri Q, Zamanian S. Effectiveness of Cognitive Behavioral Intervention of Stress Management on Quality of Life and Coping Strategies in Women with Breast Cancer. Journal of Psychological Methods and Models. 2013; 3(12): 29-46. Available at: https://jpmm.marvdasht.iau.ir/article_290.html?lang=en [In Persian]

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]

19. Taheri Kharame Z, Asayesh H, Zamanian H, Shouri Bidgoli A, Mirgheisari A, Sharififard F. Spiritual Well-being and Religious Coping Strategies Among Hemodialysis Patients. Iranian Journal of Psychiatric Nursing. 2013; 1(1): 48-54. Available at: https://ijpn.ir/article-1-28-en.html [In Persian]
20. Mohammadzadeh J, Khosravi A. The Relationship between Purpose in Life, Coping Styles and Mental Health among University Students. J Health Syst Res. 2013; 8(6): 951-8. Available at: https://hsr.mui.ac.ir/article-1-469-en.html [In Persian]

[Downloaded from iahj.ir on 2026-10-07]